

ENERGIYA TEJAMKORLIGI ASOSLARI

Umurzakova Guzal Rinatovna
Farg'ona Politehnika institut Energetika fakulteti

Umurzakova Guzal Rinatovna
Fergana Polytechnic Institute Faculty of Energy

Annotation

This article discusses the role of electricity in our society and measures to save electricity.

Keywords: energy consumption, energy development, energy use, power system, energy consumption.

Annotatsiya

Ushbu maqolada yurtimizda elektr energiyaning jamiyatimiz uchun o'рни va ishlab chiqarilayotgan elektr energiyasini tejash chora-tadbirlari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: energiya iste'moli, energetika rivoji, energiyadan foydalanish, elektr tizim, energiyani iste'mol qilish.

KIRISH

Insoniyat hayoti davomida tabiat tomonidan minglab yillarda to'plangan energiyadan foydalanib kelinmoqda. Bunda ushbu energiyadan foydalanish usullari, undan maksimal samaradorlik olish maqsadida doimo takomillashib kelmoqda. Energetika insoniyat hayotida doimo muhim rol o'ynaydi. Inson faoliyatining barcha turlari energiya sarfi bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, inson o'zining evolyutsion rivojlanishining boshida inson faqat o'z tanasi mushaklarining energiyasidan foydalangan. Keyinchalik esa inson olov energiyasini olishni va undan foydalanishni o'rgandi. Insoniyat jamiyati evolyutsion rivojlanishining navbatdagi o'rami shamol va suv energiyasidan foydalanishga olib keldi va natijada birinchi suv va shamol tegirmonlari, suv chaxpalaklari, o'z harakati uchun shamol kuchidan foydalanuvchi yelkanli kemalar paydo bo'ldi. "XVIII asrda o'tin yoki ko'mirni yoqish natijasida hosil bo'lgan issiqlik energiyasini mexanik harakat energiyasiga aylantiruvchi bug' mashinasi ixtiro qilindi. XIX asrda volt yoyi, elektr yoritish kashf qilindi. Elektro dvigatel, undan keyin esa elektr generator ixtiro qilinishlari elektr asriboshlanishiga olib keldi. XX asr insoniyat tomonidan energiya ishlab chiqarish va undan foydalanish usullarini o'zlashtirish bo'yicha haqiqiy inqilobni amalga oshirish asri bo'ldi"¹. Ya'ni: juda yuqori quvvatli issiqlik, gidravlik va atom elektr stantsiyalar, yuqori va o'ta yuqori va ultra yuqori kuchlanishga ega bo'lgan elektr energiyasini uzatuvchi liniyalar qurildi. Elektr energiyani ishlab chiqarish, o'zgartirish va uzatishning yangi turlari ishlab chiqilmoqda. Katta quvvatli energiya tizimlari barpo qilinmoqda, shu bilan birga katta quvvatli neft va gaz ta'minoti tizimlari paydo bo'lmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Energiyani qo'llashning bu misollarini quyidagi uchta katta guruhlariga bo'lish mumkin:

- 1) Ozuqa energiyasi. U boshqa energiya turlariga nisbatan qimmatroqdir: bug'doy Joulga qayta hisoblanganda, ko'mirdan ancha qimmat. Ozuqa tana haroratini ushlab turish uchun issiqlik, uning harakati uchun, aqliy va jismoniy mehnatini amalga oshirishi uchun energiya beradi;
- 2) Uylarni isitish va ovqat tayyorlash uchun issiqlik ko'rinishidagi energiya. U turli iqlim sharoitlarida yashash va inson oziq ovqatini turlicha bo'lishi imkonini beradi;
- 3) Jamiyat ishlab-chiqarishini yuritishini ta'minlaydigan energiya. Bu energiya tovar va xizmat ko'rsatish, inson va yuklarni fazodagi shaxsiy harakati, kommunikatsiyaning barcha tizimlarini ishlash qobiliyatini ushlab turishi uchun kerak. Bu energiyaning aholi jon boshiga bo'lgan sarfi, ozuqaga sarf etiladigan energiyadan sezilarli darajada yuqoridir.

Yevropaning turli davlatlarida energiyadan foydalanish va iste'mol qilishning samaradorligi

XX asrda bizning sayyoramiz davlatlari iqtisodiyotining jadallik bilan rivojlanishi, issiqlik energetika resurslarini yanada ko'p sarfini talab qildi. Yildan- yilga neft, gaz va ko'mir qazib chiqarish o'sib bordi. Bir qaraganda ushbu manbalar bitmas tuganmas bo'lib-ko'ringandek edi. 1973-1974 yillardagi energetika taqchilligi, ko'p mamlakatlarni muqobil energiya manbalaridan foydalanish kerakligi to'g'risida o'ylab ko'rishga va issiqlik energetika resurslaridan tejab-tergab foydalanishga majbur qildi, bu esa ko'p davlatlarni o'z-o'zini energiya resurslari bilan ta'minlash darajasini oshirdi(1-jadval). Lekin, hozirda barcha yevropa davlatlari uchun energetika muammosi dolzarb bo'lib qolmoqda, chunki yevropaning ayrim davlatlarida o'z resurslari bilan ta'minlash darajasi 20-50 % ni tashkil etadi.

1 – jadval Ba'zi davlatlarda o'z-o'zini energiya resurslari bilan ta'minlash dinamikasi 2020-yilgacha
% larda

Davlat	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Belgiya	8	14	28	23	20	22
Daniya	0	1	25	50	59	57
Frantsiya	14	21	44	44	45	44
Germaniya	53	49	55	55	45	44
Buyuk Britaniya	48	94	-	97	96	95
Fenlyandiya	16	27	37	37,2	44,1	41,6
Shvetsiya	21	33	55,2	61,8	62,6	64,4
Shveytsariya	21	32	38	39	40	39

Energiya tejamkorligi O'zbekiston Respublikasi davlat siyosatining birinchi va barcha xo'jalik sub'ektlari faoliyatida ahamiyatli yo'nalish bo'lib kelmoqda. Energiya tejamkorligining uchta asosiy yo'nalishlari mavjud.

1. Yoqilg'i va energiyadan oqilona foydalanish bo'yicha kam sarfli tadbirlar, buelektr iste'molini 10-12 % ga qisqartirish imkonini beradi.
2. Katta kapital mablag'lari talab qiladigan tadbirlarni tatbiq etish: energiya tejovchi texnologiyalar, jarayonlar, apparatlar va jihozlar. Bu energiyaga bo'lgan talabni 25-30% ga kamaytirishga olib keladi.

3. Yalpi ichki mahsulot ishlab chiqarishda ko'p energiya sarf qilmaydigan soha ulushini oshirish bilan bog'liq bo'lgan iqtisodiyotni tuzilmaviy qayta qurish.

2017 yil 19 mayda O'zbekiston Respublikasi prezidentining «Elektr energiyasi va tabiiy gaz yetkazib berish hamda iste'mol qilish sohasida to'lov intizomini yanada mustahkamlash, shuningdek, ijro ishi yuritish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmoni qabul qilindi.

Energiya tejamlash siyosatining umumiy yo'nalishlari va ustunliklari

Chiqarilayotgan mahsulotning energiya sig'imdorligini pasaytirish maqsadida Respublikada energiya tejamlash doirasida davlat siyosatini o'tkazish uchun asos hisoblangan energiya tejamlashning ustuvor yo'nalishlari ishlab chiqilmoqda.

Energiya tejamlash sohasida ustuvor yo'nalishlarga quyidagilar kiradi: Tashkiliy – iqtisodiy yo'nalishlar:

[1] Noan'anaviy va tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to'g'risidagi qonunni ishlab-chiqish va qabul qilish;

[2] Yoqilg'i-energetika resurslarini ishlab chiqish va foydalanish doirasida me'yoriy huquqiy bazani takomillashtirish;

[3] Davlat sektorida energiya tejamlashni moliyalashning yangi bozormexanizimlarini rivojlantirish;

Xulosa Va Munozara

Xulosa qilib shuni aytsak, biz ishlab chiqarilayotgan elektr energiyasidan oqilona va samaralik foydalanishimiz maqsadga muvofiq bo'lar ekan, sababi elektr energiyasi bizga yetib kelguncha qanchadan-qancha insonlar qiyinchilik bilan boshqa turdagi energiyalarni bizga elektr energiyasiga aylantirib berishar ekan.

Adabiyotlar Ro'yxati

1. Taslimov Abduraxim Dehqonovich va Xoshimov Foziljon Abidovich "Energiya tejamlash asoslari" voris-nashriyot Toshkent 2014
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevraldagi PF- 4947-sonli qarori
3. Allayev "Elektrotexnika Uzbekistana I Mira" fan va texnologiya 2009 yil 463-bet
4. <http://t.me/energetiklar>.
5. www.energo.uz